

EKOBLADET

EKOMUSEUM BERGSLAGEN

MÄNNISKA | MILJÖ | LANDSKAP

Om tid...

Att tiden går snabbt, det vet vi alla. Vi är anfrätta av tid, att jaga tid, att få tiden att räcka till - bara det är ett konststycke. Vi gör inteckningar i tiden, mäter upp den framför oss och sätter mål - då och då ska det och det vara klart. Sen levererar vi på utsatt tid. Och klockan den tickar, visar inte bara timmar utan minuter och sekunder. Hjärtat slår i bästa fall i takt.

Det är många 40-talister som nu går i pension, en efter en. Tiden har hunnit ikapp dem. Inom två-tre år har de flesta ur den gruppen försvunnit från arbetsmarknaden. Då lär det bli rätt tomt på arbetsplatserna. Jag hör själv till den gruppen. Sen har jag länge tänkt att då löser sig även problemet med nyrekryteringar till ideell verksamhet i Ekomuseums föreningar.

Tänk er själva - de gigantiska barnkullarna i slutet på 40-talet som dessutom är seglivade måste ju ha nåt att göra! Alla vill inte ut och resa. Många vill ha något att göra hemma, något skapande i gemenskap med andra. Nu finns tid att pröva nytt i full frihet, något man själv bestämmer över.

Man kan gå med i en ideell förening och ta vid där andra slutar. Det ger efter vad jag hört en stor tillfredsställelse. Då blir man visst riktigt långlivad, man förlänger sin tid här på jorden. Vem vill inte det? Man får vara med lite längre! Det ska vi tänka på vi 40-talister, som står i begrepp att gå...

Christina Lindeqvist

Foto Christina Lindeqvist

Skantzen med Mekanikus bostad från andra sidan Strömsholms kanal, Hallstahammar

Foto Christina Lindeqvist

Tidsresa på Skantzen, Hallstahammar, hösten 2010. Mekanikus, kanalens överingenjör, resonerar om middagsgästerna med kalaskokerskan Hedda Grönstedt (Christina Holsten).

Nu blir hon tidsresenär!

Christina Holsten på Skantzen har rundat målstolpen för pension. Hon är på väg ut i det fria som pensionär efter många års trogen tjänst i SvedviBergs hembygdsförening, som håller till på Skantzen i Hallstahammar.

Efter tretton års fast anställning på Skantzen går Christina Holsten i pension. Tiden gick fort! Hon började 1995 på projekt och blev fast anställd som verksamhetsledare 1998.

Det är en energisk kvinna som slutar, alltid fylld av stort engagemang och det bär hon med sig, något av det stannar! Det är hon som infört tidsresandet på Skantzen - den bästa metoden för att ge skolbarn och skolungdomar en god insikt i den egna lokala historien.

Christinas ledstjärna i jobbet har alltid varit denna mening i föreningens ändamålsparagraf "att inom kommunen slå vakt om bygdens kulturarv och därvid bidra till att **alla** invånare ges hemkänsla på orten".

Just nu är hon aktiv i förberedelserna med Västmanlands läns hembygdsförbunds och Fornminnesförenings 150-årsjubileum på Vallby den 13 augusti. Hon sitter i styrelsen både där och i Sveriges hembygdsförbund.

Mojsen - ett kulturcentrum i Grängesberg

Anders Stendalen från Grängesberg

Ingvar Henriksson från Ludvika

Gruvan i Grängesberg lades ner 1989. Gruvarbetarnas matsal kallades "Mojsen". Sommaren 2008 invigdes det nya Mojsen, ett gruvhistoriskt upplevelsecentrum, en industri- och gruvbetarnas konsthall.

I sommar visas Roine Janssons utställning "Gruvarbetare i ord och bild".

Mojsen är en konsthall att räkna med, det är en plats som äger en äkthet. Det känns autentiskt, så där lite lagom mycket av det gamla kvar som sparats trots en väl genomförd renovering.

Mojs är ett annat ord för mat, därav namnet Mojsen, som blev matsal åt gruvarbetarna år 1940. Det fanns även ett rum med tvåvåningssängar. Att ta en tupplur efter maten ansågs mycket hälsosamt.

Söndagen den 8 maj invigde Anders Stendalen från Grängesberg den nya utställningen och släppte samtidigt Roine Janssons bok i samma ämne i golvet! Det heter ju "boksläpp", som han sa. Boken höll utan att skadas, stark som en gruvarbetare var den.

Anders Stendalen var Gruvindustriarbetarförbundets siste ordförande och har skrivit ett förord i boken.

Roine Jansson var själv gruvarbetare

i Dannemora från början och blev sen konstnär och har i flera år "dokumenterat gruvornas folk, samhällen och arbetsliv" i skrift, bild och färg som Anders Stendalen uttrycker det.

Ingvar Henriksson, ordförande i kultur & fritidsnämnden i Ludvika kommun samt även ordförande i stiftelsen Ekomuseum Bergslagen höll ett kort anförande om kultursatsningen på Mojsen och att det är viktigt att detta arbete får fortgå, att kommunen stödjer verksamheten. Det är också goda utsikter för Ludvika när Grängesbergs gruva inom några år kommer igång och återupptar brytningen av järnmalm, något som inte många trodde för drygt 20 år sen. Detta gör alla glada.

Brytningen i Grängesberg startade på allvar i kring 1890 då man uppfunnit en metod att tillvarata den fosforrika järnmalmen: Thomasprocessen. Det hade tidigare funnits ett brytförbud trots att gruvorna var kända sen mitten på 1500-talet och att det fanns mer än 200 dagbrott kring sekelskiftet 1800. Den fosforrika malmen gjorde järnet sprött, kallbräckt. Kvaliten på järnet var för låg, den blev oanvändbar.

1975 arbetade 1 600 man i gruvan, som länge var en av de största arbetsplatserna i Sverige.

Mojsen håller öppet varje vardag mellan kl 11-17. I juli är det öppet även på helgerna.

"Skutborning på 430-metersnivån i Dannemora gruva 2001. Skut är stenar som är för stora för att tappas ned i krossen eller i schaktet. Ibland kunde de haka fast i gluggen och man fick stå under och borra". Målning från 2001 av Roine Jansson

Dannemora gruva lades ner 1992. År 2008 inleddes arbetet med att pumpa ur vattnet i gruvan för att öppna den igen med brytning av järnmalm och andra mineral.

Foto Christina Lindqvist

Naturgeografen Anders Yrgård med karta. Bakom står arkitekt Gustaf Wennerberg som ritat ett förslag till ett Geocentrum, sen Ulla Carlsson och Bertil Skog från orten.

Vi är ute på exkursion i det istida landskapet. På övre bilden t v ses Nils-Eric Wikström, Ulla Fredriksson, båda från Riddarhyttan. Därefter vid bordet geologen Jan Mikaelsson och affärskonsult Lars Lundberg från Kalmar respektive Öland.

Rakt upp Gunnel Ransed, statsgeolog från SGU i Uppsala, Staffan Bergman fr kommunen och Gunnar Ahl, Ekorådet.

Upp t hö vandrar vi upp till platån av flygsand, en terrängbildning till följd av istiden. Vi var totalt 26 deltagare under dagen.

På förmiddagen ett intressant föredrag av geologen Jan Mikaelsson från Linnéuniversitetet i Kalmar. Han jobbar tillsammans med projektkunnige Lars Lundberg med att utveckla geoturismen på Öland och de vet att geologi är något som starkt attraherar många människor. Vi fick ta del av många bra erfarenheter, kloka ord, råd, tips och ideer. Det är som bäddat för ett Geocentrum i Riddarhyttan. Naturgeografen Anders Yrgårds exkursion på ef-

Geodagen - i Riddarhyttan fredag 13 maj

termiddagen stärkte det intrycket.

Gustaf Wennerberg berättade om sitt funktionella och sparsamma hus i rå betong, vårt tänkta Geocentrum. Huset rymmer trots sin enkelhet allt, även grupprum och laboratorium för forskare och studenter samt ytor för utställningar och information. Det är ett väl genomtänkt förslag.

Gunnel Ransed, SGU, berättade att de stödjer initiativ som rör geologi och turism genom nätverket "Progeo".

Oljeöns dag - söndag 12 juni

Detta år firar Oljeön sin dag med en egen bok och många aktiviteter.

Dessutom med en ny turistinformation i Brukshandeln. Och Oljeön har fått en hemsida: www.oljeon.se

Oljeön ligger rakt utanför stationssamhället Ängelsberg, som byggdes upp i mitten av 1870-talet då järnvägen drogs fram och anslöt till den bana som gick till Norberg, idag en museijärnväg, ENJ.

Nedanför det gamla stationshuset avgår pråmen Petrolia som tar besökarna ut till ön, där världens äldsta bevarade oljeraffinaderi finns. Här gjordes fotogen, smörjoljor, lysoljor och paraffin av importerad råolja från USA.

En ny bok "Oljeön - Svensk industrihistoria" presenteras under dagen av Kersti Kollberg, barnbarn till den siste vd:n för raffinaderiet.

Den nya hemsidan är producerad av Malin Andersson, PrimaLeve Kulturtjänst som också arbetar i turistinformation om somrarna när hon inte är skeppare på pråmen Petrolia och guidar ute på Oljeön eller på Världsarvet Engelsbergs bruk. Hon ses vinka glatt vid styret på bilden uppe i hörnet.

Foto Christina Lindqvist

Turistbyrån med biljettförsäljning finns här i Brukshandeln i sommar, nytt för i år.

Sommartips

Foto Christina Lindeqvist

Flogbergets gruva

är en besöksgruva som ligger ca 6 km från Smedjebackens samhälle mot Ludvika. Gruvan ligger högt och här finns Gruvstugan med kaffeservering och biljettförsäljning och som är utgångspunkten för guidade turer. Varje vecka har man barnvisningar. Öppet från midsommar till mitten på augusti. Info: www.visitludvika.se

Foto Christina Lindeqvist

Karmansbo smedja ”Järnets dag”

Lördag 2 juli och man bör vara på plats i Lancshiresmedjan runt kl 9. Det är på förmiddagen det stora sker.

Därefter serveras korngrynskaka med fläsk i kolhuset. Kaffe också. Smebo-staden håller öppet och är värd ett besök, så även klensmedjan där det brukar pågå ett prova på smide.

Nya Lapphyttan

ligger i Norberg och är en uppbyggd rekonstruerad medeltida masugn där järnförsök bedrivits varje sommar i många år av ”Föreningen järnet på Lapphyttan”.

Tre järnförsök kommer att genomföras för första gången denna sommar: 7-11/7, 15-17/7 och 22-24/7. Vill du vara med och göra järn? Vill du bli hytt-dräng? Läs mer på:

www.jarnetpalapphyttan.se
www.norberg.se

Mer information om detaljer och tider finns på båda hemsidorna.

Röda Jordens dag

Sönd den 7 aug kl 9-14
några km söder om Riddarhyttan

Trångforsdagen

Trångfors smedja, Hallstahammar
Sönd 21 aug - smedjan körs.

Grangärdeveckan

2-10 juli, aktiviteter varje dag.
Barnens Grangärdedag 5 juli

Säfsenveckan

10-16 juli, aktiviteter varje dag
13 jul Gravendalsdagen kl 11-17
15 jul Strömsdalsdagen kl 11-17

Knivveckan - Ludvika

11-18 juli, smidesaktiviteter, knivtävling och utställning.

Dan Anderssonveckan

30 jul-7 aug, aktiviteter varje dag i olika byar i Finnmarken.
Finnmarknad 2 aug på Rikkenstorp,

Läs mer på: www.visitludvika.se

Guideboken på engelska

Vi är mycket glada över att nu kunna erbjuda en engelsk upplaga av vår populära guidebok!

I mitten på maj, just när detta blad lämnas till tryckeriet, levereras den engelska versionen ”Of Man and Iron”. Översättningen har gjorts av Mikaela Hincks, Sweet Translations.

Den svenska versionen som heter ”Om järn och människor” och som kom ut förra sommaren sålde slut redan i augusti. Vi har därför tryckt en andra upplaga som ligger och väntar på sommarens reslystna nyfikna....

Vi säljer båda böckerna från kansliet för 150 kr styck inklusive moms + porto om den ska skickas med post.

Återförsäljare får köpa böckerna för 65 kr styck inklusive moms.

Boksläpp av ”Järnladies”

Så är den snart på gång - vår bok om ”Järnladies - från arvtagerskan till kolarhustrun”, det är en resehandbok.

När ni läser detta har boken varit på en avslutande korrekturläsningsskiva och gått till tryck.

Det blir boksläpp **tisdag 5 juli kl 15.00** på Ekomuseums kansli, Ludvika Gammeålgård. Då samlas vi som jobbat med boken för en kaffetår och pressträff. Nii som känner er intresserade är välkomna! Boken säljs då för 100 kr men därefter för 150 kr inkl moms.

Nils Nils gata 7, 771 53 Ludvika
Tfn 0240-66 30 82, Fax 0240-748 60

info@ekomuseum.se

www.ekomuseum.se

Ansvarig utgivare & redaktör:
Christina Lindeqvist